

Тому й загубилися в «бермудському трикутнику понять» теоретики права, визначаючи предмет власної науки, що безпідставно підмінюють загальне (родове) поняття права його видовим поняттям «юридичне право», при цьому видаючи останнє за право взагалі як таке. Переконає в цьому висновку дослідження автором одного з видів права, а саме – первісного права, в якому навіть згадки немає про державу, проте цілком органічно розвивається загальне вчення про право, конкретизуючи наукове поняття права [9].

Список використаних джерел

1. Марченко М. Н. Проблемы теории государства и права: учеб. М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. С. 5.
2. Теория государства и права: Учебник для вузов / Под ред проф. М. М. Рассолова. 2-е изд., перераб. и доп. М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2004. 735 с.
3. Протасов В. Н. Теория права и государства. Проблемы теории права и государства. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Юрайт-М, 2001. 346 с.
4. Явич Л. С. Общая теория права. Л. : Изд-во Ленингр. универ-та. 1976.
5. Ющик О. І. Методологічна парадигма наукового пізнання права. Journal «ScienceRise: Juridical Science». 2017. № 2(2).
6. Ющик О. І. Теорія права проти права теорії. Часопис Київського університету права. 2021. № 4.
7. Ющик О. І. Про «посткласичну теорію права» та її наукову новизну. Право України. 2022. № 2.
8. Ющик А. И. Диалектика права / А. И. Ющик. К. : Ред. журн. «Право Украины»; Ін Юре, 2013. Кн. 1: Общее учение о праве (Критический анализ общеправовых понятий). Ч. II. 2013. 768 с.; сайт: pravotriada.com.
9. Ющик А. И. Диалектика права / А. И. Ющик. К. : Ред. журн. «Право Украины»; Ін Юре, 2013. Кн. 2: Первобытное право (Очерк теории происхождения права). К. : Парлам. вид-во, 2021. 864 с.

УДК 340.115:34.06

ДОКТРИНА ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ: ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ

Віра РИНДЮК,

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри теоретичної юриспруденції

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Поняття «доктрина» взагалі в словниках традиційно тлумачиться як політичне, наукове, філософське, військове і т. ін. вчення, теорія, система поглядів [1, с. 314]. Для позначення розроблених та обґрунтованих вченими-юристами вчень, теорій, ідей, суджень у сфері права в науковій літературі використовуються терміни «правова доктрина» або «юридична доктрина».

Зокрема, І.В. Семеніхін пише, що правову доктрину можна визначити як зумовлену характером правової культури суспільства цілісну і логічно узгоджену сукупність визнаних юридичною (насамперед академічною) спільнотою ідей та наукових поглядів на право, що є основою професійної правосвідомості і концептуальним підґрунтям нормотворчої, правозастосовної, правотлумачної діяльності [2, с. 34]. При цьому, зазначений автор підкреслює, що досліджуючи природу, сутність феномену правової доктрини, необхідно зосередити увагу на питанні регулятивної ролі доктрини, особливостей її формування, зовнішніх форм вираження, об'єктивізації, ступеня обов'язковості в юридичній практиці [3, с. 129].

Сьогодні провідні вітчизняні науковці все частіше констатують нагальну потребу у формуванні науково обґрунтованої юридичної доктрини України. О.І. Ющик зазначає, що можна говорити про різне розуміння юридичної доктрини різними авторами, але на цьому етапі розвитку для країни важливо вести мову не про науковий трактат з проблем держави і права, а про офіційний обов'язковий документ, про дороговказ для здійснення необхідних Україні політико-правових та інших реформ [4]. Вчений пише, що юридична доктрина України – це системне уявлення про комплексне перетворення політичної та правової систем України на науковій основі; той проект, який поєднує різні ідеї перетворень «під прапором» національної ідеї України. При цьому, універсальною національною ідеєю сучасності є розбудова незалежних, суверенних, демократичних, соціальних, правових національних держав, і залежно від конкретно-історичних умов кожної держави ця універсальна ідея набуває специфічного змісту, своєї особливої національної ідеї для кожної країни [5, с. 13].

Теоретичні положення розроблені вченими-юристами в процесі наукових досліджень отримують доктринальну форму як найбільш цінна для суспільства та держави квінтесенція знань сформульованих юридичною наукою; втілюються в доктрині як своєрідному узгодженому підсумку наукового пізнання тих чи інших правових явищ. Лише та частина наукових положень набуває ознак доктринальності, яка отримує загальне визнання юридичної спільноти, що є підставою для легітимації доктрини в суспільній свідомості, можливого офіційного визнання державою (наприклад, шляхом включення того чи іншого доктринального положення в текст закону), сприйняття її юридичною практикою [6, с. 29].

Зазначене стосується, зокрема, й такого правового феномену як юридична техніка, найбільш оптимальною формою концептуалізації якої є доктринальна. В дисертаційній роботі «Законодавча техніка: поняття, форми, види, реалізація в Україні» (Київ, 2008) [7] автора цієї доповіді вперше в юридичній науці юридична техніка була розглянута як цілісне правове явище – спосіб юридичної діяльності, а не як механічний набір, конгломерат її складових (сукупність засобів, прийомів, правил, методів і т.п.). При цьому, зазначалося, що основним видом діяльності, пов'язаної з правом, є юридична діяльність, зміст якої становить реалізація державним апаратом законодавчої,

адміністративної і правоохоронної функцій, або, інакше, правове оформлення державного управління суспільством. В роботі було обґрунтовано розуміння юридичної техніки як необхідного способу юридичної діяльності державного апарату (держави в особі її органів, наділених державно-владними повноваженнями).

Юридична техніка з точки зору її змісту, як спосіб юридичної діяльності, як образ дії, безпосередньо втілюється в прийомах, методах і порядку юридичної діяльності, які охоплюються загальним поняттям «спосіб». Юридична техніка включає різноманітні за змістом прийоми, методи, та порядок юридичної діяльності, які утворюють певну структуру юридичної техніки, внутрішньо формують її зміст. Залежно від особливостей змісту і характеру цих елементів було запропоновано виокремити наступні форми юридичної техніки: мовну (продуктом юридичної діяльності завжди є правовий акт, що має певну специфіку мовного вираження), логічну (правовий акт викладається з дотриманням законів логіки, зокрема, і юридичної логіки) та процедурну (виробляється й реалізується правовий акт з дотриманням певного юридично визначеного порядку дій). Відповідно, було сформульовано авторську дефініцію поняття юридичної техніки як сукупності мовних та логічних прийомів, методів, а також юридичних процедур юридичної діяльності державного апарату по виробленню та реалізації правових актів з метою встановлення належного правопорядку в суспільстві.

Щодо видів юридичної техніки, то, в названій дисертаційній роботі було запропоновано проводити класифікацію юридичної техніки на види залежно від видів юридичної діяльності на законодавчу, адміністративну (виконавчу) та правоохоронну техніку. При цьому, мовна, логічна, процедурна форми юридичної техніки є загальними для всіх її видів, а прийоми, методи та порядок юридичної діяльності, які наповнюють ці форми юридичної техніки, мають свої особливості, зумовлюючи відповідні видові особливості юридичної техніки. Розглядаючи питання віднесення юридичної техніки до теоретичної або практичної сфери, було зазначено, що юридична техніка є практичним явищем – способом практичної діяльності державного апарату по виробленню і реалізації права. Це, звичайно, не виключає, а навпаки, передбачає теоретичне дослідження питань юридичної техніки юридичною наукою. Розробка теорії юридичної техніки є передумовою її ефективного використання в юридичній діяльності та вироблення технічно досконалих правових актів.

Питання доктрини юридичної техніки розглядалося вітчизняними науковцями. Зокрема до п'ятитомного видання НАПрН України «Правова доктрина України» (Харків, 2013) було включено підрозділ «Юридична техніка: питання доктрини» [8, с. 638–691]. Автори цього розділу підтримують думку, що відправною точкою при визначенні видів юридичної техніки є її дефініція як способу юридичної діяльності державного апарату. При цьому, юридична діяльність як діяльність державного апарату з вироблення і реалізації права взагалі у такій абстрактній формі не існує, а здійснюється як законодавча, адміністративна та правоохоронна функції держави [8, с. 646, 656]. І. Д. Шутак

в своїй доповіді «Юридична техніка: доктринальні аспекти» (Харків, 2015) робить висновок, що юридична техніка – теоретико-прикладна юридична наука, предметом вивчення якої є закономірності раціональної юридичної діяльності зі створення, тлумачення та реалізації права. У системі юриспруденції юридична техніка вирішує завдання систематизації знань про методи та прийоми юридичної діяльності, що формуються загальною теорією права, галузевими та прикладними юридичними науками [9, с. 6]. Щодо засобів юридичної техніки, які наповнюють її зміст, то пропонується розрізняти загальні (формально-атрибутивні, логічні, мовні) та спеціально-юридичні (юридичні конструкції, презумпції, фікції, посилення, відсилання, застереження, примітки) [10, с. 41].

Таким чином, на сьогодні для теоретиків права актуальними є питання зведення в єдину концепцію знань про юридичну техніку та розробка обґрунтованої наукової теорії юридичної техніки, формування доктрини юридичної техніки на основі спільної узгодженої позиції щодо розуміння останньої як способу юридичної діяльності, а також широке впровадження доктрини юридичної техніки в практику юридичної діяльності. Слід зазначити, що така доктрина юридичної техніки для успішної її реалізації має бути складовою єдиної цілісної юридичної доктрини як офіційного обов'язкового юридичного документа.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Семеніхін І. В. Правова доктрина: поняття, ознаки, структура. Проблеми законності. 2016. № 132. С. 26–36.
3. Семеніхін І. В. Правова доктрина: поняття та особливості. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2009. Вип. 18. С. 129–135.
4. Ющик О. І. Криза влади чи влада кризи? Голос України. 1 грудня 2020 року. URL: <http://www.golos.com.ua/article/339049>.
5. Ющик О. І. Юридична доктрина України: актуальність і науково-методологічні основи. Право України. 2021. № 2. С. 13–28.
6. Семеніхін І. В. Правова доктрина: загальнотеоретичний аналіз / Нац. акад. прав. наук. України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування; наук. ред. О. В. Петришин. Х. : Юрайт, 2012. 88 с.
7. Риндюк В. І. Законодавча техніка: поняття, форми, види, реалізація в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2008. 194 с.
8. Правова доктрина України: у 5 т. Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін.; за заг. ред. О. В. Петришина. Х.: Право, 2013. 976 с.
9. Шутак І. Д. Юридична техніка: доктринальні аспекти / Юридична техніка: доктринальні основи та проблеми викладання: тези доповідей та повідомлень учасників науково-практичної конференції (м. Харків, 30 вересня – 1 жовтня 2015 року) / за ред. проф. В. В. Комарова та І. Д. Шутака. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2015. С. 3–7.
10. Шутак І. Д. Юридична техніка: курс лекцій / Івано-Франківськ: Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки. Дрогобич : Коло, 2015. 228 с.